

mišljenja i komentari

Prazna znanja

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nedavno sam na zamolbu uredništva našeg "institutskog" časopisa *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju* napisao članak "Kako popularizirati znanost".¹ Jasno je: nakon gotovo tri desetljeća pisanja dosta uspješnih znanstveno-popularnih članaka i knjiga osjetih se pozvanim i dužnim da svojim manje iskusnim, a posebice mlađim kolegama kažem nešto o tome kako o znanosti valja za puk pisati. To više što sam se nebrojno puta osvjedočio kako naši stručnjaci, kad moraju o svome poslu pisati ili govoriti za širu javnost, govore i pišu tako da od toga nema koristi za struku, a još manje za one koji bi ih trebali čitati ili slušati. Dakle, bio bi to članak na korist svakome, jer – ruku na srce – populariziranje znanosti, pisanje o svome poslu trebala bi biti obaveza svakog znanstvenika.

Nu, ne lezi, vraže! Recenzent položi prste na tipkovnicu, pa napisa: "Ne bi se, međutim, trebalo razumjeti da su pristup i načela populariziranja znanosti tako jednostavni da ih se može obuhvatiti u jednom eseju." Čitatelj će sada reći: "Evo ti ga, na! Dobio si lošu recenziju, članak ti je odbijen, pa se sad nama jadaš. Kad već znaš u ovoj rubrici sve i svakoga napadati, znaj podnijeti kad i sam dobiješ po glavi!" Ali nije tako. Recenzent je izriješkom napisao da je "teško osporiti bilo koji dio autorovih razmišljanja", a što sam u članku propustio reći nisam od njega uspio saznati. Dakle, sve je dobro, samo je članak kratak i jednostavan! (Bilo bi se razumno zapitati zašto se o populariziranju znanosti ne može pisati kratko i jednostavno, a o svemu drugom može – jer to, pisati kratko i jednostavno, upravo znači popularizirati znanost.)

Jasno je da bi se takvo mišljenje moglo napisati o bilo čemu. Ne bi li se moglo reći kako se "ne bi trebalo razumjeti da su načela kemije tako jednostavna da bi ih se moglo obuhvatiti u udžbeniku od stotinu stranica"? Dođem li liječniku žaleći se da me "boli noga", on bi me s indignacijom trebao poslati kući, jer bol je – zna se – složen osjet, a noga složen organ. Tako bismo mogli ići u beskraj. Gledajući filozofski, ništa što je ljudska ruka napisala – od opširnog članka do serije monografija – nije cjelovito, jer cjelina je transcendentna (ne može biti predmet realnog iskustva),

budući da bi za njezino obuhvaćanje trebalo napisati beskonačan broj stranica (što je, naravno, nemoguće).

Problem je u nečem drugom. Mjera znanja nije količina, nego njegova relevantnost, važnost, funkcionalnost. Prosta rečenica "boli me noga" ima veću sadržajnu vrijednost od deset knjiga iz ortopedije, ako ona omogući liječniku da na vrijeme postavi dijagnozu i spasi pacijentu ne samo taj nesretni ud nego moguće i život. Nije bitno je li moj članak kratak ili nije, nije bitno koliko je knjiga o populariziranju znanosti napisano i koliko ih se još može napisati, nego je suštinsko pitanje u tome hoće li moj članak nekoga potaknuti da se lati pera, a onome tko već piše pomoći da piše bolje. Ja vjerujem da hoće. To mi nije osporio ni recenzent.

I tu dolazimo do temeljnog pitanja ovoga članka: Koja je svrha pisanja? Često hvalimo autora što se potrudio da u nekom pregledu navede hrpu referencija, a ne pitamo se uopće hoće li netko što od navedene literature čitati i – što je još važnije – koliko će mu to čitanje pomoći u znanstvenom i stručnom radu. Hvalimo "antologijske" izdavačke pothvate, a ne pitamo se tko će te knjige kupovati, i – još više – tko će od onih što su ih kupili te knjige i pročitati. Žalosno je kad uzmem knjigu iz dvadesetih, tridesetih godina prošlog stoljeća, pa otkrivam da joj ni listovi nisu razrezani. (Zahvaljujući modernoj grafičkoj tehnologiji, prije svega rezalicama knjižnog bloka, taj najpouzdaniji indikator nečitanja ne može se otkriti kod novijih izdanja.) A zašto su te knjige kupljene, zbog čega su napisane? Zbog taštine autora i snobizma kupaca. Eh...

Jasno je da nitko ne može unaprijed znati koliko će se čitati ono što napiše i kako će čitateljstvo na to reagirati. Knjige su najnepredvidljivija roba. Pa ipak, možemo i trebamo uvijek znati komu i zašto pišemo. To vrijedi za sve: od ovog članka do znanstvenog rada, udžbenika i monografije. Pisanje je komunikacija. To nikad ne treba zaboraviti.

Referencija:

1. N. Raos, *Arh. hig. rada toksikol.* 53 (2002) 145–151.